

Mladi, poduzetništvo i Alisa u zemlji čudesa

Martina Klepić Novalija, PULIS Poslovne usluge d.o.o,
t./f. +385 1 2365 056, pulis@inet.hr

Sažetak

Baveći se poslovnim procesima više od 20 godina u Hrvatskoj i izvan Hrvatske, promatram promjenu okruženja. Danas biti poduzetnik znači nešto posve drugačije. Svakodnevna edukacija neophodna je za uspjeh na tržištu. Istodobno, napredak tehnologije nije donio kvalitetniju komunikaciju jer kako onda objasniti da danas u doba softvera i hardvera mladi nisu svjesni svoga okruženja, ne znaju što ih očekuje kada izađu iz škole ni koje su njihove mogućnosti.

Ovaj rad prikazuje što mladima nismo pružili, a možemo i trebamo pružiti. Mladi trebaju kvalitetnije informacije, bolju komunikaciju, poticaje za usavršavanje i kontakt sa stvarnim svijetom. U članku autorica prikazuje predodžbe mladih o poduzetništvu, njihovom okruženju i njima samima.

Ključne riječi: *poduzetništvo, mladi, obrazovanje, osnovna škola, srednja škola, društvena kretanja*

1. Uvod

Istraživački rad o poduzetništvu i mladima nastao je na temelju iskustva radionice koja je održana u Osnovnoj školi dr. Ivan Merz u Zagrebu u prosincu 2011. godine. Naslov radionice bio je "Stipendije, aktivnosti učenja i projekti - kako, gdje, zašto, što trebam znati."

U sklopu škole osnovana je Udruga čiji je cilj obogatiti ponudu škole te učenicima pružiti više sadržaja.

Kao poslovni savjetnik malog i srednjeg poduzetništva i ambasador ženskog poduzetništva - "Europske mreže žena ambasadorka poduzetništva" autorica se uključila u rad udruge provođenjem trodnevne radionice "Stipendije, aktivnosti učenja i projekti - kako, gdje, zašto, što trebam znati."

Radionicu su pohađali učenici 7. i 8.-ih razreda i obrađivane su sljedeće teme:

- Što za vas znači novac?
- Kako se mladi mogu organizirati?
- Što je stipendija i kako vam može pomoći?
- Gdje pronaći stipendije za svoje daljnje školovanje?
- Što je projekt?
- Kako napisati projekt?
- Kako pronaći projekte?
- Kako pronaći partnere u projektima?
- Praktični primjer pisanja projekta.

Radnja knjige "Alisa u zemlji čudesa" prati doživljaje djevojčice Alise koja pada niz zečju rupu u fantastični svijet naseljen osebnim stvorenjima.

Učenici su se osjećali upravo kao i djevojčica Alisa. Pali su u rupu fantastičnog svijeta novca, projekata, stipendija, volontiranja, novih mogućnosti, poduzetništva – u svijet naseljen osebnim pojmovima.

Prema anketnom upitniku svi su učenici smatrali radionicu korisnom. 72% učenika odgovorilo je da nakon radionice shvaća što je projekt i kako ga napisati, 63% učenika izjavilo je da je radionica potaknula želju za daljnjim učenjem o projektima, stipendijama, volontiranju, poduzetništvu.

Pri izvođenju radionice uočeni su sljedeći problemi:

- učenici su nedovoljno obaviješteni o mogućnostima stipendija i volontiranja,
- ne posjeduju vještine planiranja i organizacije,
- ne poznaju oblike organizacije mladih,
- željni su kreativnih pristupa rješavanju problema,
- pomanjkanje komunikacije među učenicima.

Na temelju iskustava radionice iz prosinca 2011. godine, u travnju 2012. godine napravljeno je istraživanje o odnosu prema novcu, kreativnosti u školi, vanjskom okruženju učenika, poduzetništvu.

Prije nego što se iznesu statistički podaci o istraživanju potrebno je istaknuti organizacijske oblike mladih i učeničko poduzetništvo.

2. Organizacijski oblici mladih i učeničko poduzetništvo

Tablica 1. Postoji više oblika organiziranja mladih, kao što su:

Udruge mladih	Udruga građana/ki registrirana prema Zakonu o udrugama koje vode mladi koji su demokratski izabrani među članstvom udruge, a u svome radu usredotočeni su na afirmaciju mladih i podizanje kvalitete života mladih u zajednici.
Udruge za mlade	Udruga građana/ki registrirana prema Zakonu o udrugama, a ne vode ih nužno mladi demokratski izabrani među članstvom udruge; u svome radu usredotočena je na podizanje kvalitete života mladih i rješavanje konkretnih problema
Klub za mlade	Prostor otvoren za mlade u unaprijed određeno vrijeme tijekom dana koji nudi različite sadržaje za mlade; ponekad je registriran kao zasebna nevladina udruga, a ponekad kao projekt unutar nevladine udruge i sl.; klubovi za mlade samostalni su prostori u kojima mladi stvaraju sadržaje prema vlastitim potrebama
Centri za mlade	Specijalizirani su prostori pružanja usluga i servisa mladima te mjesta na kojima se mladi mogu obrazovati i informirati o brojnim pitanjima i životnim područjima; centre za mlade vode stručnjaci ili udruge mladih i za mlade
Učeničke zadruge	Dragovoljnim učlanjenjem u zadrugu učenik preuzima obvezu rada u njoj. Postaje suodgovoran za njen rad te uspjeh i neuspjeh. Razvija se osobnost i druge pozitivne karakterne crte i stječe sposobnost za uspješno suočavanje s životnim problemima. U Zagrebu, prema Hrvatskoj udruzi učeničkog zadrugarstva, postoji 26 zadruga osnovnih škola od ukupno 127 redovnih škola i 5 učeničkih zadruga srednjih škola.

Projekt *Učeničko poduzetništvo* koji provodi Centar za poduzetništvo Osijek od 2001. godine na području istočne Hrvatske primjer je razvoja poduzetničkih vještina kroz projekt u kojem učenici pomoću učeničkih tvrtki stječu znanja o tržišnim mehanizmima, vođenju poslovanja, timskom radu i odgovornosti te razvijaju osobne vještine – samoinicijativnost, samopouzdanje i kreativnost, tj. osobine od presudne važnosti za uspjeh u društvu. Program *Učeničko poduzetništvo* pomaže stvaranju poduzetničke kulture i potiče poduzetničke aktivnosti učenika.

Riječ *poduzetno* prema rječniku stranih riječi znači: snalažljivo, vješto, praktična primjena ideja, a *poduzetnik* je osoba koja ima osobine kao što su: inovativnost, razumno preuzimanje rizika, samouvjerenost, uporan rad, postavljanje ciljeva, odgovornost.

Ovim istraživanjem pokazano je kako se učenici snalaze u poduzetništvu, što misle o okruženju u kojem žive i rade te znaju li koje im se mogućnosti pružaju u svakodnevnom životu.

U nastavku teksta prikazuje se što osnovnoškolci i srednjoškolci znaju o poduzetništvu, što osjećaju prema sebi i svojoj okolini te koliko su im poznate informacije iz okruženja koje pomažu u svakodnevnom životu i obrazovanju.

3. Metodologija

Ukupno je anketirano 417 učenika triju osnovnih škola u Zagrebu: Fran Krsto Frankopan, dr. Ivan Merz i Petar Preradović te triju srednjih škola iz Zagreba: II. Ekonomska gimnazija, Privatna srednja ekonomska škola INOVA i Srednja škola Sesvete – opća gimnazija.

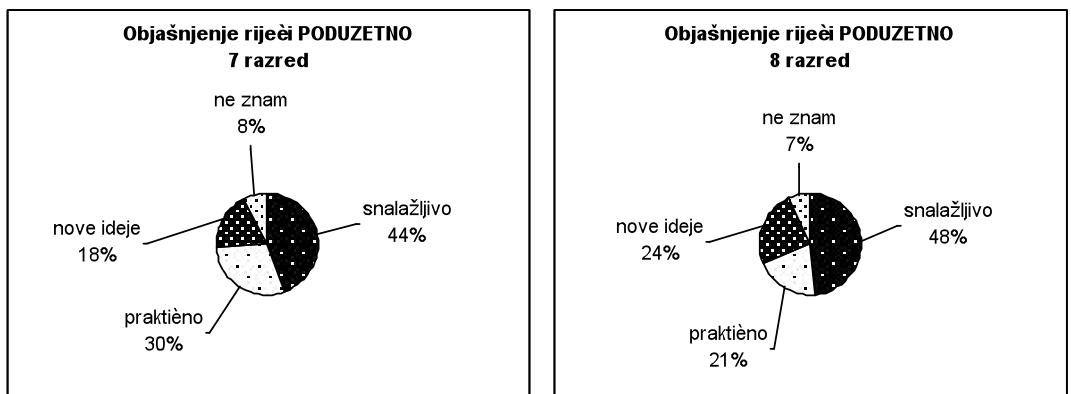
Upitnik je popunilo 245 učenika *osnovnih škola* od čega 110 učenika osmih i 135 učenika sedmih razreda, te 172 učenika *srednjih škola* - 114 učenika drugih razreda i 58 učenika trećih razreda.

Podjednaki je broj muških i ženskih ispitanika u osnovnoj školi (121 učenica i 124 učenika). U srednjoj školi manje je muških ispitanika – 77 učenika i 95 učenica.

Upitnik za osnovnu školu sadržavao je 18 pitanja, a za srednju školu 24 pitanja. Dio pitanja bile su opisne izjave kako bi se ispitanike potaknulo na razmišljanje; na dio pitanja bilo je moguće odgovoriti s više odgovora te zadnji dio pitanja nudio je mogućnost zaokruživanja samo jednog odgovora. Pitanja su prilagođena uzrastu ispitanika. Izabrane su kvalitativne varijable (opisne, znakovne, atributivne). Dobiveni rezultati analizirani su s naglaskom na razlike u spolovima, razredu i stupnju obrazovanja ispitanika.

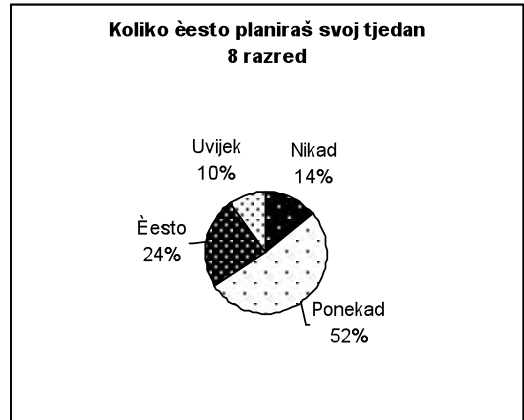
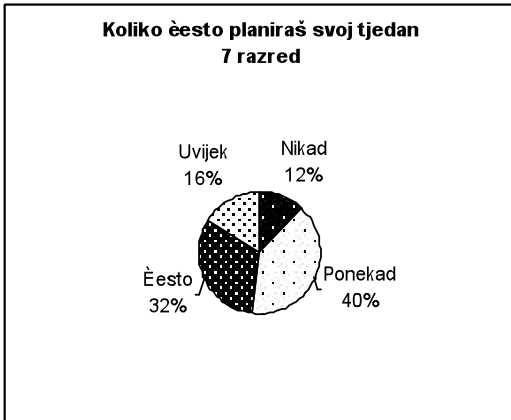
4. Rezultati

Grafikoni 1 i 2. Provjera značenja riječi poduzetno – mogućnosti zaokruživanja više odgovora

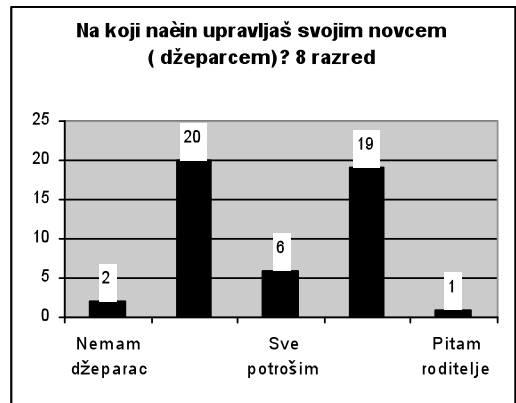
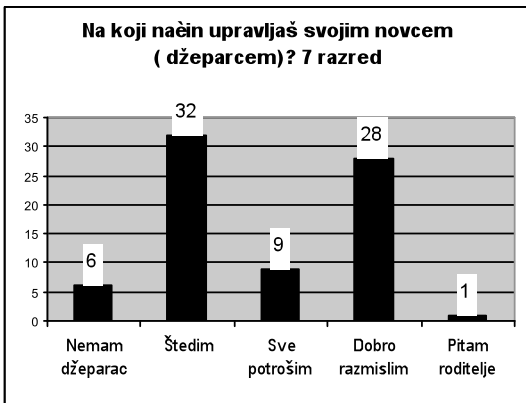
U analizi pitanja zanimljivo je smanjenje postotka odgovora „praktično“ kod starijeg uzrasta ispitanika. Pozitivno je da odgovor „nova ideja“ za ispitanike ima veće značenje što su stariji.

Grafikoni 3. i 4. Grafikon planiranja

Vidljivo je da se sa starošću ispitanika smanjuje proces planiranja i povećava broj ispitanika koji *ponekad* planiraju tjedan. Ovo je pokazatelj da u metode poučavanja treba uvesti planiranje kao osnovu za budući osobni i profesionalni razvoj

Grafikoni 5. i 6. Način upravljanja novcem

Iz grafikona se vidi da je ekonomska situacija dovela do pažljivijeg upravljanja novcem, učenci više pažnje polažu na štednju i pažljivije upravljaju novcem.

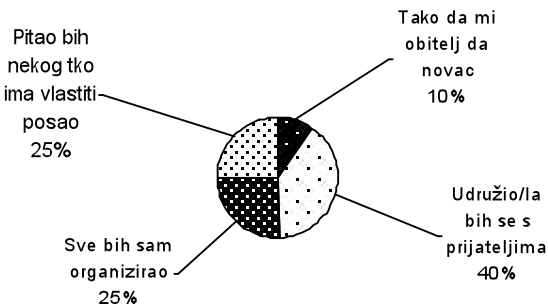
Tablica 2. Ključne riječi - izjave učenika o upravljanju novcem i načinu dodatne zarade

Što bi učinio sa puno novca ?	7. razred –		
	<ul style="list-style-type: none"> • obrazovanje • donacija • osnovao bi tvrtku • ulagao bih u dionice • investirao bih novac u neke tvrtke • otvorio bih stomatološku ordinaciju • rezervat za dabrove • za bolesnu djecu • ulagao bih u banku 	<ul style="list-style-type: none"> • ovisi o količini novca, dio obitelji - dio bi uložio • na stvari koje do sada nisam mogao imati • isplata kredita roditelja • računalo • putovanje svijetom 	<ul style="list-style-type: none"> • materijalne svrhe • novi bicikl • preselio bih u Brazil • sve bih potrošio • išao bih na svjetsko prvenstvo • kupila bih kuću na moru
	8. razred		
	<ul style="list-style-type: none"> • uložio bih u nešto • otvorio bih tvrtku, • kupio bih novu tehnologiju i razvio neki posao • prvo bih istražio gdje mogu uložiti, a zatim bi stvarao profit • štedio bih i ulagao, • ulagao bih u posao, • osnovao bih tvrtku, • banka, • investicije, • štednja, • uvoz kapa iz Amerike, • kupio bih farmu • osnovao bih vlastiti posao, 	<ul style="list-style-type: none"> • od dijela bih kupio što želim, a dio bih stavio sa strane • kupio bih stvari koje su mi potrebne • štedio bih do punoljetnosti i onda kupio kuću • ulagao bih u sigurne stvari • dio bih dao u humanitarne svrhe • 10% za sebe 90% štednja, bolji život, pomagao bih siromašnima 	<ul style="list-style-type: none"> • odselio bih se iz Hrvatske • potrošio bih • kupio bih auto • otišao bih na koncert Eminema • živio bih rastrošno

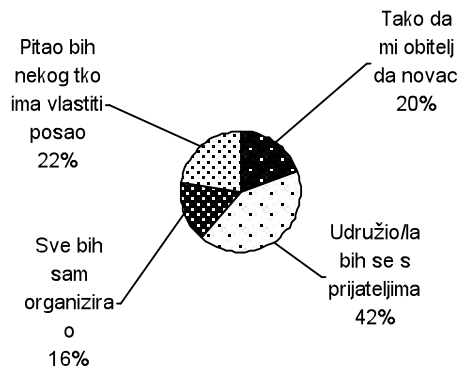
Raspored izraza i riječi napravljen je prema redoslijedu: poslovni cilj, osobni cilj, potrošnja

Grafikoni 7. i 8. Prijelaz na pitanja o poduzetništvu – Kako biste pokrenuli vlastiti posao obzirom na izvor financiranja ?

**Kako bi pokrenuo/la vlastiti posao
7 razred**

**Kako bi pokrenuo/la vlastiti posao
8 razred**

Vidljivo je da bi se većina ispitanika udružila (oko 40%) što je potrebno njegovati i u njihovom daljnjem školovanju zato što je u vremenima globalizacije udruživanje bitno zbog održivosti poslovanja. Duh zajedništva i udruživanja treba još jače naglašavati te poticati mlade na razne oblike udruživanja (zadruge, klasteri...)

Tablica 3. Pitanje *Tko je poduzetnik?*

	7 razred	8 razred
Ne znam	7%	12%
Netko tko radi za drugoga	26%	30%
Netko tko radi za sebe	66%	58%

Očito je nepoznavanje načina djelovanja poduzetnika kod ispitanika oba uzrasta

Tablica 4. Ključne riječi i izjave na pitanje *Tko je poduzetnik?*

Znate li tko je poduzetnik?	<p><i>Učenici sedmog razreda</i></p> <p>znanje, sposobnost, stvaranje profita, samostalno stvaranje posla, očekivanje dobiti, ulaganje u svoj posao, ulaganje u tuđi posao, razvoj vlastitog posla, vlasnik tvrtke, muljator, osnivač tvrtke, onaj koji zapošljava druge ljude, onaj tko otvara vlastiti biznis uz dozu rizika i hrabrosti</p>
	<p><i>Učenici osmog razreda</i></p> <p>ideje, preuzimanje rizika, oblikovanje posla, onaj tko vodi neku tvrtku, ulaganje vlastitog kapitala, vlastita tvrtka, vlastiti izvor prihoda, proizvodnja i prodaja vlastitih proizvoda, tko radi u tuđoj tvrtki, onaj tko preuzima posljedice i rizik, osoba koja samostalno obavlja poslove, inovativna osoba, ostvarivanje što veće dobiti na tržištu, netko ustrajan u ciljevima, netko tko zna mijenjati ljude u ono što žele, samozapošljavanje osoba koje ulažu u ambiciozne projekte, osoba koja upravlja poduzećem na visokom polažuju, odgovorna osoba, netko tko komunicira s velikim brojem osoba, netko tko ima vlastitu tvrtku, osoba koja se bavi novcem, netko tko samostalno zarađuje za život prodajom proizvoda ili usluga</p>
	<p><i>Učenice osmog razreda</i></p> <p>onaj koji radi u tuđoj tvrtci, snalažljiva osoba koja dobiva novce bez razloga, ostvarivanje prihoda bez napora i ulaganja, postizanje ciljeva bez napora, osoba koja svoje poslove obavlja trajno</p>

Grafikoni 9. i 10. Pitanje vezano uz način organiziranja mladih

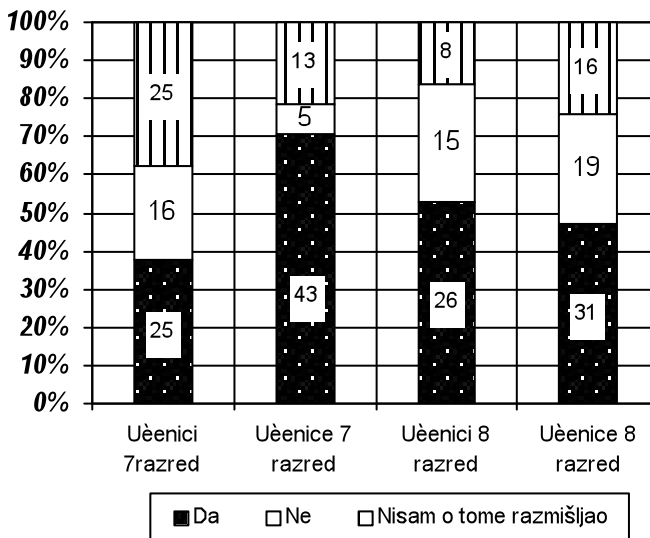

Iz ovog je grafikona vidljivo da mladi nisu upoznati s načinom organizacije mladih kao što su :klubovi za mlade, klubovi mladih, zadruge, centri za mlade, mogućnost volontiranja u inozemstvu, stipendije. Potrebno je otvoriti info točke za mlade.

Tablica 5. Ključne riječi i izjave uz pitanje *Kako se mladi mogu organizirati?*

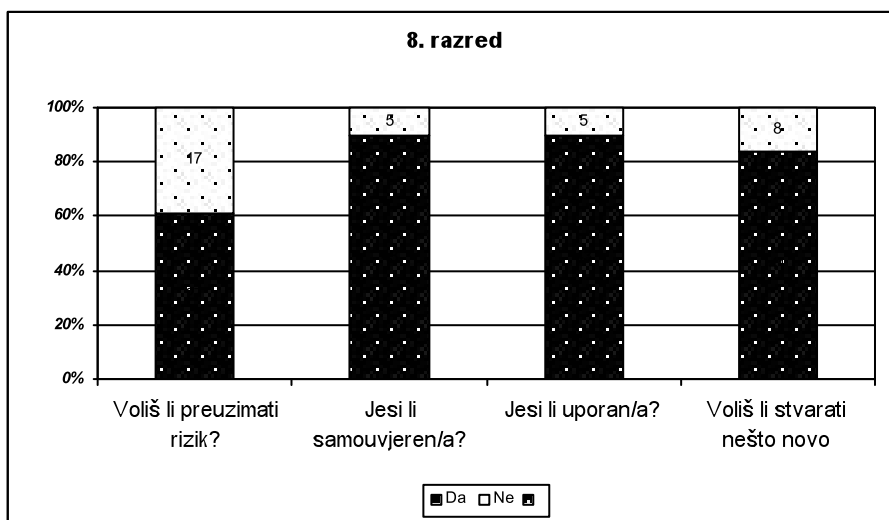
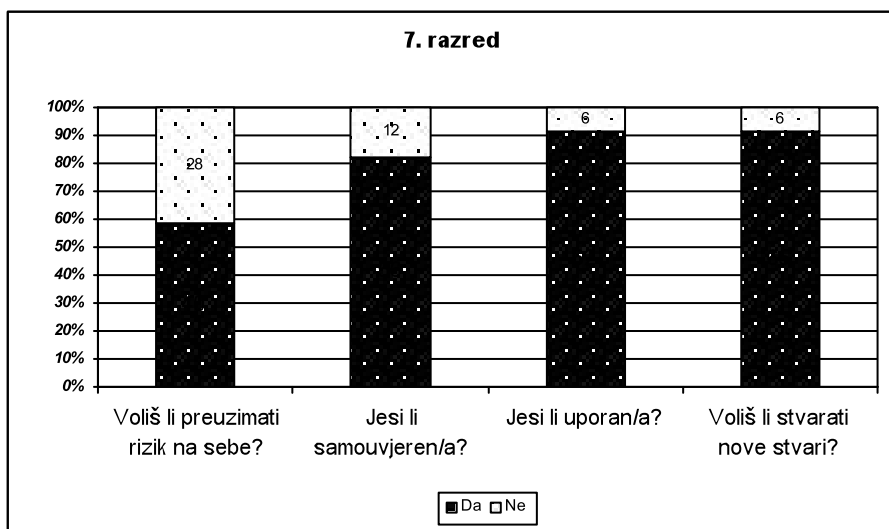
Kako se mladi mogu organizirati kako bi zaradili za svoje potrebe?	<p><i>Učenici sedmog razreda</i> prodaja nepotrebnih stvari, dijeljenje letaka, ljetni posao, s prijateljem bih osnovao tvrtku, pitao bih tatu mogu li preko njegove tvrtke organizirati posao, organizirao bih poslove za koje nije potrebno predznanje</p>
	<p><i>Učenici osmog razreda</i> sezonski rad, zajednički rad, rad preko praznika, pomaganje drugima, honorarni posao, skupljanje plastičnih boca, ilegalni poslovi</p>
	<p><i>Učenici sedmog razreda</i> pomaganje, okoliš, pomoć starijima, pokretanje posla, iskoristiti talent, prodaja nakita, ljetni posao, pranje automobila, pomaganje udrugama, uključivanje u razne programe, pridruživanje nekoj organizaciji</p>
	<p><i>Učenice osmog razreda</i> čuvanje djece, ljetni posao, briga o starijima, volontiranje, ljetni poslovi, dodatni poslovi, pranje automobila, pomaganje susjedima, raznošenje reklama, volontiranje</p>

Grafikon 11. Je li ti osnovna škola pomogla da postaneš kreativan/a?

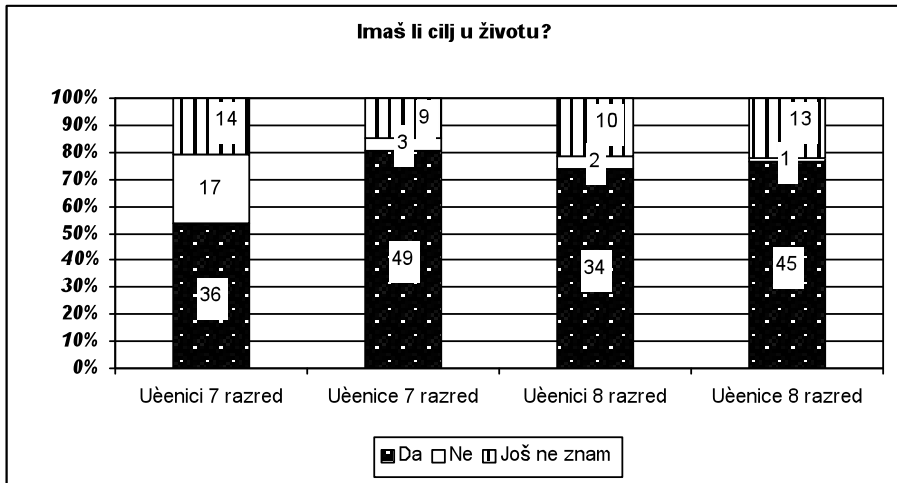
Ovime grafikonom prikazano je da su učenici osmih razreda nezadovoljniji poticanjem kreativnosti od učenika sedmih razreda. Odgovor „Nisam o tome razmišljao/a“ pokazuje koliko su učenici svjesni svoga okruženja.

Grafikoni 12. i 13. U ovom grafikonu tražile su se karakteristike poduzetnika. U upitniku učenici imaju dojam osobne naravi pitanja

Uspoređujući karakteristike učenika, možda budućih poduzetnika, vidljivo je da iako su samouvjereni, uporni i vole stvarati nove vrijednosti, ne žele preuzeti rizik i to njih 60% i sedmih i osmih razreda. Poduzetnik preuzima rizik. Nameće se pitanje, ali i odgovor. Ako niste upoznati u što se upuštate, nećete preuzeti rizik, ali ako ste upoznati s procesima i rješenjima, tada ćete se lakše upustiti u rizik. Zbog toga mlade treba educirati.

Grafikon 14. Pitanje - Imaš li cilj u životu?

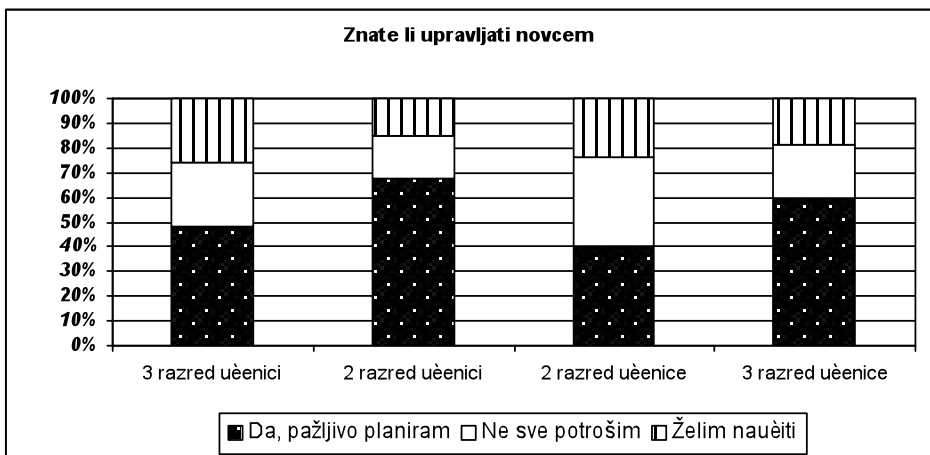
Većina ispitanika ima postavljen cilj što je više izraženo kod učenica nego kod učenika za oko 10%.

5. Istraživanje - srednja škola

Pitanja u upitniku za srednju školu podijeljena su na osobne karakteristike, poduzetništvo, okruženje, projekte

5.1. Pitanje o financijama

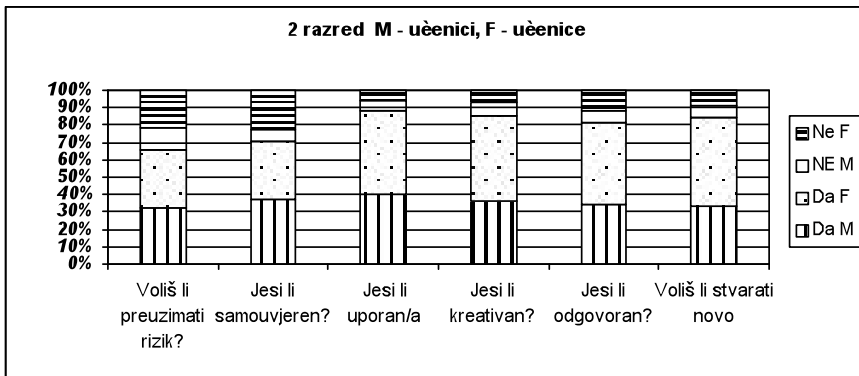
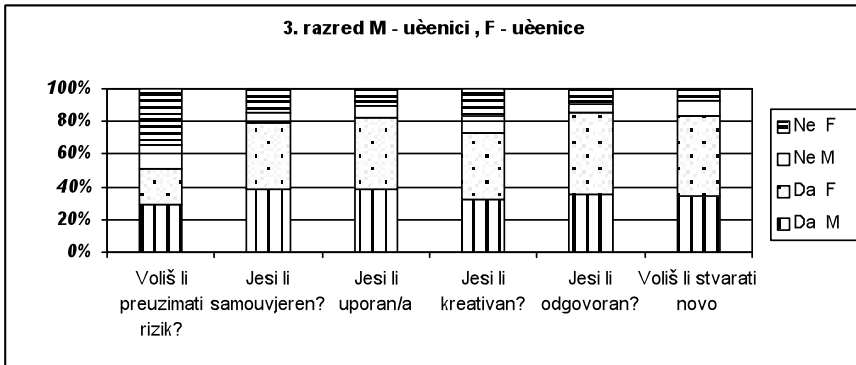
Grafikon 15. Upravljanje financijama

Ovdje su uočava zanimljiva razlika prema spolu i starosti ispitanika. Mlađi ispitanici pažljivije upravljaju novcem, dok je kod učenica obrnuta situacija.

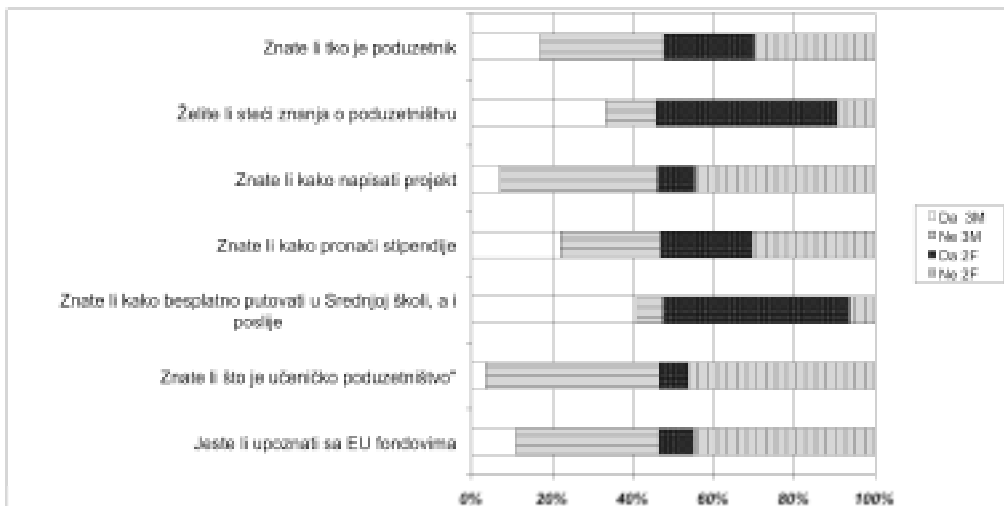
5.2. Pitanja o poduzetništvu

Grafikoni 16. i 17. Karakteristike učenika - poduzetnika

Vidljivo je da su mlađi učenici skloniji riziku od starijih kolega.

Grafikon 18. Što znate o poduzetniku, poduzetništvu, stipendijama, projektima?

Znanje o poduzetništvu je skromno, poražavajuće je znanje o projektima i EU fondovima pri čemu je samo 10% ispitanika upoznato s EU fondovima, dok 5% misli da zna napisati projekt. Učeničko poduzetništvo s 2% nepoznanica je srednjoškolskoj populaciji.

Stariji učenici žele više naučiti o poduzetništvu od mlađih kolega.

Na pitanje Na što vas asocira cijeli upitnik?, u osnovnoj je školi 75% ispitanika odgovorilo Ni na što, dok je samo 27% znalo odgovor – poduzetnik.

U srednjoj školi 70% ispitanika nije ništa odgovorilo, dok je 30% znalo odgovor – poduzetnik.

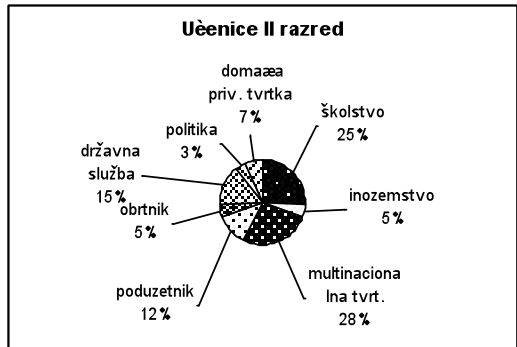
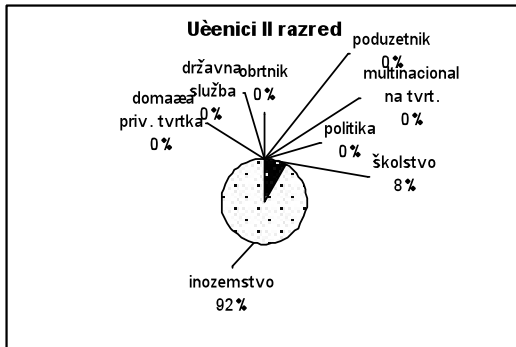
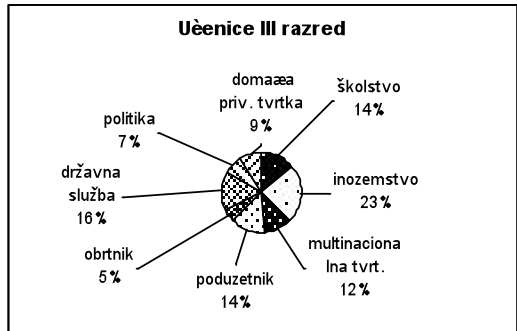
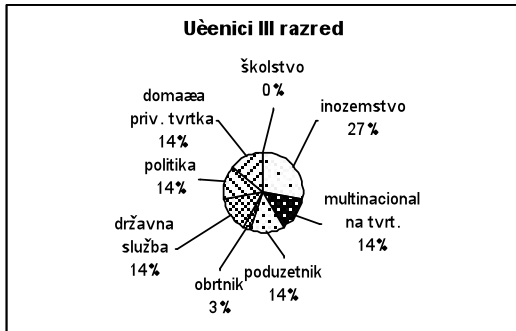
6. Okruženje ispitanika

Grafikoni 19. i 20. Koje je osobine škola potaknula kod ispitanika

Tablica 6. Pozitivne i negativne osobine koje učenici misle da su stekli tijekom školovanja

Koje je pozitivne osobine srednja škola u vas ugradila ?	<p>intelektualno ponašanje, jednostavnost, samouvjerenost, odgovornost, prijateljstva, snalažljivost, znanje, odlučnost, upornost, planiranje, disciplina, nedostatak vremena, odgoj, radna navika, disciplina</p> <p>znanje, obrazovanje, upornost, preuzimanje rizika, sigurnost, svjesnost vlastite vrijednosti, snalažljivost, kreativnost, upornost, marljivost, organizacija, ambicija, ozbiljnost, zajednica, nove vještine, društvenost, ozbiljnost</p> <p>inovativnost, pokretanje posla, znanje, kultura, intelektualno ponašanje, radne navike, jednostavnost, odlučnost, planiranje, nedostatak vremena, odgoj, navika na rad, disciplina, trud, red-rad-disciplina, budućnost</p> <p>ambicioznost, spoznaja novih stvari, odgovornost, samostalnost, inovativnost, praktičnost, planiranje</p>
Koje ste negativne osobine stekli u srednjoj školi ?	<p>lijenost, nezainteresiranost, neodgovornost, kako biti inovativan, kako postati političar, ograničenost, stres, strah, ulizivanje</p> <p>ograničenost, stres, strah, lijenost, bahaćenje, vrijeđanje drugih ako ne želite da vrijeđaju vas, laganje</p> <p>psovanje, bezobrazluk, nervoza, strah, osjećaj krivnje, šamaranje, preopterećenost nepotrebnim stvarima, nekreativnost, napor, stres, varanje na testovima, osjetljivost, lijenost</p>

Grafikoni 21., 22., 23., 24., Željeno mjesto zaposlenja nakon srednje škole

Ova analiza pokazala je veliku razliku među spolovima. Učenci žele svoj zaposlenje većinom potražiti u inozemstvu, dok se učenice većinom odlučuju za zaposlenje u školstvu, državnoj službi, poduzetništvu i multinacionalnim kompanijama. Riziku su sklonije djevojke.

7. Rezultati i zaključak

Mladi su samosvjesni, samouvjereni, kreativni i uporni. Ove karakteristike treba iskoristiti. Iako poduzetništvo nije njihovo preferirano mjesto rada spremni su učiti. Što će više znanja imati iz područja poduzetništva, EU fondova, oblika organiziranja mladih to će njihov stupanj preuzimanja rizika rasti.

Istraživanje je pokazalo da je poduzetništvo nepoznanica i za učenike osnovnih škola i za učenike srednjih škola. Što ih prije naučimo da „sami love ribu“ to će biti zadovoljniji, a poduzetništvo za njih neće biti zemlja čudesa, već zemlja mogućnosti.

Literatura:

1. Anić, Vladimir (1991). Rječnik hrvatskog jezika
2. Centar za poduzetništvo Osijek, Učeničko poduzetništvo
3. Hrvatska udruga učeničkih zadruga, Učeničko zadrugarstvo
4. Grad Zagreb, Popis srednjih škola
5. Singer, Slavica (2006). Tko je poduzetnik?